

img1

LIETUVOS AUKŠČIAUSIASIS TEISMAS

NUTARTIS LIETUVOS RESPUBLIKOS VARDU

2023 m. balandžio 25 d.
Vilnius

Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegija, susidedanti iš teisėjų
Godos Ambrasaitės-Balynienės (pranešėja), Virgilijaus Grabinsko (kolegijos pirmininkas), Dalios Vasarienės,
teismo posėdyje kasacine rašytinio proceso tvarka išnagrinėjo civilinę bylą pagal pareiškėjų M. V. ir R. V. kasacinį skundą dėl Vilniaus
apygardos teismo 2022 m. rugpjūčio 25 d. nutarties peržiūrėjimo civilinėje byloje pagal pareiškėjų M. V. ir R. V. pareiškimą dėl fizinių asmenų
bankroto bylos iškėlimo.

Teisėjų kolegija

nustatė:

I. Ginčo esmė

1. Kasacinėje byloje sprendžiama dėl fizinio asmens bankroto teisės normų, reglamentuojančių mokumo atkūrimo plano tvirtinimą ir kreditoriaus ir fizinio asmens susitarimą dėl įkeisto turto išsaugojimo fizinio asmens bankroto proceso metu, fizinio asmens bankroto bylos nutraukimą, aiškinimo ir taikymo.
2. Vilniaus miesto apylinkės teismo 2021 m. spalio 15 d. nutartimi pareiškėjams iškelta bankroto byla. 2022 m. balandžio 1 d. nutartimi pratęstas terminas kreditorių reikalavimų tenkinimo ir mokumo atkūrimo plano projektui pateikti iki 2022 m. gegužės 20 d.
3. 2022 m. gegužės 2 d. teisme gautas pareiškėjų bankroto administratorės UAB „OSA“ prašymas dėl kreditorių reikalavimų tenkinimo ir mokumo atkūrimo plano projekto tvirtinimo, bankroto administratorė prašė dėl plano tvirtinimo spręsti teismo nuožiūra. Prie prašymo pridėjame 2022 m. balandžio 26 d. kreditorių susirinkimo protokole Nr. 1 užfiksuota, kad įkaito turėtojų ir hipotekos kreditorių grupėje mokumo atkūrimo plano projektui buvo pritarta 100 proc. balsų, o kitų kreditorių grupėje 90,20 proc. balsų turintys kreditoriai balsavo prieš pritarimą mokumo atkūrimo plano projektui.
4. Teismui pateiktas pareiškėjų ir hipotekos kreditoriaus AB SEB banko 2021 m. lapkričio 12 d. susitarimas dėl vienintelio jų turimo būsto – 1/2 dalies buto, esančio (*duomenys neskelbtini*), (toliau – ir Butas) išsaugojimo bankroto procese.

II. Pirmosios ir apeliacinės instancijos teismų procesinių sprendimų esmė

5. Vilniaus apylinkės teismas 2022 m. birželio 21 d. nutartimi pareiškėjų bankroto bylą nutraukė Lietuvos Respublikos fizinių asmenų bankroto įstatymo (toliau – FABI) 10 straipsnio 1 dalies 2 punkto pagrindu (kai teismas nepatvirtina mokumo atkūrimo plano).
6. Teismas nustatė, kad pareiškėjui R. V. priklauso 1/2 dalis Buto. Kita 1/2 dalis Buto priklauso pareiškėjų sūnui D. V., kuriam nėra keliamas bankroto byla, o visas Butas yra įkeistas AB SEB bankui, užtikrinant pareiškėjų ir jų sūnaus, kaip solidariųjų bendraskolių, įsipareigojimų pagal 2008 m. rugpjūčio 8 d. kredito sutartį vykdymą. Kito kilnojamojo ar nekilnojamojo likvidaus / vertingo turto pareiškėjai neturi. Pagal mokumo atkūrimo plano projektą, 1/2 dalies Buto parduoti nenumatoma, nes yra sudarytas susitarimas su hipotekos kreditoriumi dėl šio turto išsaugojimo. Atsiskaitymas su kreditoriais pagal mokumo atkūrimo plano projektą numatytas iš bankrutuojančių asmenų periodiškai gaunamų lėšų: 434,18 Eur M. V. senatvės pensijos, jos gaunamo darbo užmokesčio pagal darbo sutartį (124,51 Eur per mėnesį) ir 589,85 Eur R. V. senatvės pensijos. Taip pat numatoma gauti 714,87 Eur iš bankrutuojančių asmenų skolininkų ir yra susikaupusi 1553,44 Eur suma iš bankrutuojančių asmenų pajamų nuo bankroto bylos iškėlimo. Galimybių bankrutuojantiems asmenims padidinti savo pajamas, atsizvelgiant į jų amžių, sveikatos būklę, iš esmės nėra. Plane nurodyta, kad bankrutuojantys asmenys atsiskaitymui su kreditoriais galėtų skirti 268,54 Eur per mėnesį, iš kurių 100 Eur būtų mokama AB SEB bankui vykdant įsipareigojimus pagal 2008 m. rugpjūčio 8 d. kredito sutartį, o likusi 168,54 Eur suma – kitiems kreditoriams proporcingai jų patvirtintų reikalavimų dydžiui. Teismo patvirtinta hipotekos kreditoriaus reikalavimo suma yra 168 942,86 Eur, kitų kreditorių bendra reikalavimų suma – 102 044,09 Eur.
7. Pareiškėjų ir jų sūnaus D. V. su hipotekos kreditoriumi AB SEB banku 2021 m. lapkričio 12 d. sudarytame susitarime prie 2008 m. rugpjūčio 8 d. kredito sutarties Nr. (*duomenys neskelbtini*) dėl įkeisto turto išsaugojimo fizinio asmens bankroto proceso metu (toliau – ir Susitarimas) nurodyta, kad jo šalys susitaria pareiškėjų bankroto proceso metu neparduoti įkeisto turto, jį išsaugoti (1/2 dalį Buto) su sąlyga, kad jų bankroto proceso metu nepadengti banko reikalavimai nebus panaikinti pasibaigus bankroto bylai. Pagal Susitarimo 3 punktą kredito gavėjai tarpusavyje susitaria ir bankas tam neprieštaruoja, kad R. V. ir M. V. mokumo atkūrimo plano įgyvendinimo laikotarpiu turto įkeitimu užtikrintą prievolę kreditoriui AB SEB bankui vykdys ir už paskolą kas mėnesį įmokas mokės D. V., tačiau R. V. ir M. V. visą bankroto proceso laikotarpį ir jam pasibaigus iki visiško atsiskaitymo pagal kredito sutartį išlieka solidariai atsakingi už prievolės vykdymą kreditoriui AB SEB bankui Susitarimo 6 punktu šalys susitarė, kad bankroto bylos metu nepadengti banko kreditoriaus reikalavimai, baigus fizinių

asmenų bankroto procesą, nebus nurašomi, o įgyvendinus mokumo atkūrimo planą kredito sutartis toliau visų trijų solidariųjų skolininkų bus vykdoma joje nustatyta tvarka ir sąlygomis.

8. Teismas nusprendė, kad vien tai, jog Susitarimas yra sudarytas ne tik bankrutuojančių asmenų ir hipotekos kreditoriaus, bet ir trečiojo asmens (D. V.), neužkerta kelio jo vertinti kaip susitarimo dėl turto išsaugojimo FABĮ 4 straipsnio 4 dalies 10 punkto prasme.
9. Teismas nurodė, kad FABĮ 8 straipsnio 9 dalies normoje vartojama formuluočių „gali būti laikoma“ jau savaime leidžia teigti, kad tai yra tik prielaida, jog susitarimas dėl įkeisto turto išsaugojimo fizinio asmens bankroto proceso metu, esant šioje teisės normoje nurodytoms sąlygoms, nepažeis kitų kreditorių interesų, tačiau galutinę išvadą daro teismas, įvertinęs visas bylos aplinkybes. Pagal teismų formuojamą praktiką situacija, kai bankrutuojantis asmuo po mokumo atkūrimo procedūros išsaugo turtą, tačiau kreditorių reikalavimai nėra maksimaliai patenkinami, yra nesuderinama su FABĮ 1 straipsnio 1 dalyje nustatyta bankroto proceso paskirtimi, t. y. kad mokumas būtų atkurtas siekiant teisingos skolininko ir jo kreditorių interesų pusiausvyros.
10. Vertindamas, ar Susitarimas nepažeidžia pareiškėjų kreditorių interesų, teismas nurodė atsižvelgiant į šias byloje nustatytas faktines aplinkybes:
 - 10.1. 2008 m. rugpjūčio 8 d. D. V. su AB SEB banku sudarė kredito sutartį Nr. (duomenys neskkelbtini), kuria jam buvo suteiktas bendras 195 981,65 Eur kreditas 83,23 kv. m ploto butui bei dviem automobilio stovėjimo aikštelėms, esantiems (duomenys neskkelbtini), įsigyti ir apdailai atlikti. Įsipareigojimams pagal kredito sutartį įvykdyti buvo įkeistas butas ir dvi automobilio stovėjimo aikštelės, esantys (duomenys neskkelbtini), kurių rinkos vertė nurodyta 542 680 Lt, bei 38,34 kv. m bendro ploto butas, esantis (duomenys neskkelbtini), kurio rinkos vertė nenurodyta. Kredito grąžinimo terminas – 2048 m. rugpjūčio 7 d.;
 - 10.2. 2009 m. vasario 6 d. sutartinės hipotekos lakštu, užtikrinant kredito grąžinimą pagal 2008 m. rugpjūčio 8 d. kredito sutartį Nr. (duomenys neskkelbtini), AB SEB bankui buvo įkeistas M. V. ir R. V. priklausantis 61,31 kv. m ploto butas, esantis (duomenys neskkelbtini), įvertintas 600 000 Lt rinkos verte. Užtikrinamos prievolės dydis – 195 981,65 Eur.
 - 10.3. 2010 m. balandžio 22 d. AB SEB bankas, D. V., E. Č.-V., M. V. ir R. V. sudarė skolos perkėlimo sutartį Nr. (duomenys neskkelbtini), kuria E. Č.-V. perkėlė, o M. V. ir R. V. prisiėmė įsipareigojimus pagal 2008 m. rugpjūčio 8 d. kredito sutartį; sutarties pasirašymo dieną skolos perkėlėjos ir pradinio skolininko D. V. įsiskolinimas bankui sudarė 194 073,49 Eur. Šios sutarties pagrindu M. V. ir R. V. tapo solidariaisiais skolininkais kartu su savo sūnumi D. V. pagal 2008 m. rugpjūčio 8 d. su AB SEB banku sudarytą kredito sutartį.
 - 10.4. Susitarimu pakeisti 2008 m. rugpjūčio 8 d. kredito sutarties Nr. (duomenys neskkelbtini) sąlygas Nr. 2, sudarytu 2010 m. balandžio 22 d., buvo pakeistos kredito sutarties sąlygos, nurodant, kad kredito gavėjai yra D. V., M. V. ir R. V., kredito paskirtis liko ta pati, tik papildyta 5800 Eur kredito suma įsiskolinimo pagal vartojimo kredito sutartį bei „Visa Classic“ kortelės sutartį refinansavimui, bendra kredito suma – 199 873,49 Eur, kredito grąžinimo terminas – 2048 m. rugpjūčio 7 d., išskyrus jo dalį, skirtą refinansavimui, kuri turi būti grąžinta iki 2025 m. balandžio 21 d. Įsipareigojimams pagal kredito sutartį užtikrinti įkeistas D. V. priklausantis butas ir dvi automobilio stovėjimo aikštelės, esantys (duomenys neskkelbtini), (vertė 620 000 Lt) ir M. bei R. V. priklausantis butas, esantis (duomenys neskkelbtini) (vertė 600 000 Lt).
 - 10.5. 2010 m. birželio 22 d. sudarytas hipotekos lakšto pakeitimas, kuriame nurodyta, kad iš hipoteka užtikrintos prievolės pasitraukė skolininkė E. Č.-V. ir į prievolę įstojo du nauji skolininkai – M. V. ir R. V.; hipoteka užtikrintos prievolės dydis – 193 849,06 Eur.
 - 10.6. 2018 m. kovo 14 d. dovanojimo sutartimi M. V. padovanojo savo sūnui D. V. 1/2 dalį buto, esančio (duomenys neskkelbtini). Dovanojimo sutartčiai sudaryti buvo gautas AB SEB banko 2018 m. kovo 9 d. sutikimas.
11. Teismas pažymėjo, kad visi išvardyti sandoriai sudaryti daugiau kaip prieš dešimt metų, nėra nugynęti ir yra galiojantys (dėl 2018 m. kovo 14 d. dovanojimo sutarties pripažinimo negaliojančia (neskaitant kitų reikalavimų) kreditorius J. M. buvo pareiškęs ieškinį Vilniaus apygardos teisme, tačiau byla nutraukta 2019 m. liepos 2 d. nutartimi teismui patvirtinus šalių sudarytą taikos sutartį), todėl kreditorių argumentai, susiję su šių sandorių sąžiningumu, nagrinėjamoje byloje neturi teisinės reikšmės. Tačiau sandorių, kurių pagrindu buvo reikšmingai sumažintas arba suvaržytas turimas turtas, pasekmės neturi ir negali būti perkeltamos tretiesiems asmenims, o turi tekti pačioms tokiais sandoriais sudariusioms šalims. Pareiškėjai, sudarydami skolos perkėlimo sutartį ir įkeisdami savo Butą bankui, o M. V. – ir vėliau padovanodama 1/2 Buto dalį sūnui D. V., prisiėmė skolinius įsipareigojimus bankui, sumažino savo turimą turtą, tačiau mainais jokio turinio ekvivalento negavo. Taigi šiais sandoriais, nors galbūt ir sudarytais dėl tam tikrų jų sudarymo metu egzistavusių svarbių motyvų (pvz., asmeninio pobūdžio aplinkybių ar pan.), bankrutuojantys asmenys reikšmingai sumažino ir apsunkino savo turimą turtą. Atsižvelgiant į tai, šiame bankroto procese, elgdamiesi sąžiningai, bankrutuojantys asmenys turėtų ne pasinaudodami jiems palankiomis aplinkybėmis (pvz., hipoteka) siekti išsaugoti savo likusį turtą, o dėti maksimalias pastangas pagal galimybes atsiskaityti su kreditoriais.
12. Įvertinęs tai, kad pareiškėjai neturi daugiau jokio turto, kuris galėtų būti parduotas bankroto proceso metu, jie yra pensinio amžiaus ir gauna nedideles pajamas, kurių pagrindą sudaro senatvės pensija, o jų kreditorių (neskaitant hipotekos kreditoriaus AB SEB banko) reikalavimų bendra suma viršija 100 000 Eur, įgyvendinus Mokumo atkūrimo plane nustatytas priemones atsiskaityti su kitais kreditoriais, preliminarai vertinant, per Mokumo atkūrimo plano įgyvendinimo terminą bankrutuojantys asmenys grąžintų kreditoriams apie 5 proc. jų reikalavimų sumos, teismas nusprendė, kad pareiškėjai turėjo dėti pastangas surasti galimybių kaip galima didesne dalimi atsiskaityti su kreditoriais iš savo turto arba paieškoti alternatyvių būdų papildomų lėšų išsaugant savo turimą būstą, pavyzdžiui, sudarant susitarimą su sūnumi, ieškant susitarimų su hipotekos kreditoriumi, arba iškeičiant turimą būstą į kitą mažesnės vertės ir pan.
13. Teismas pažymėjo, kad pareiškėjai nepateikė jokių duomenų apie dabartinę bankui įkeisto turto vertę – tiek Buto, tiek kito bankui įkeisto ir jų sūnui priklausančio buto. Taigi pareiškėjai nepagrindė, kad jie, siekdami išsaugoti savo turtą, kitų kreditorių atžvilgiu elgiasi sąžiningai ir pagrįstai ir kad bankas turi teisėtą ir gintiną interesą išlaikyti hipoteką, taip užsitikrindamas savo kaip kreditoriaus teises. Iš byloje esančių įrodymų galima daryti preliminarų išvadą, kad 2008 m. rugpjūčio 8 d. kredito sutartčiai užtikrinti įkeisto turto vertė gali gerokai viršyti skolininkų pagal kredito sutartį prisiimtus įsipareigojimus, kurie šioje byloje tvirtinant AB SEB banko kreditoriaus reikalavimus sudarė 168 942,86 Eur.
14. Tai, kad pareiškėjai nesiekė maksimalaus kreditorių reikalavimų patenkinimo, teismo vertinimu, patvirtina ir kitos aplinkybės. Susitarimu hipotekos kreditorius sutiko, kad kredito įmokas per bankroto laikotarpį mokėtų bendraskolis D. V., t. y. šalys susitarė, kad mokumo atkūrimo plano įgyvendinimo laikotarpiu bankrutuojantys asmenys įmokų pagal kreditavimo sutartį bankui nemokės, o jas mokės D. V., tačiau bankrutuojantys asmenys M. V. ir R. V., rengdami Mokumo atkūrimo plano projektą, savo valia į jį įtraukė 100 Eur įmokas AB SEB bankui pagal kreditavimo sutartį. Be to, teismo posėdžio metu aiškinantis, kodėl į būtinųjų poreikių tenkinimo išlaidas įtrauktos visos Buto išlaikymo išlaidos (nors 1/2 dalis Buto priklauso D. V.), bankrutuojančių asmenų M. ir R. V. atstovas nurodė, kad taip įgyvendintas bankrutuojančių asmenų susitarimas su D. V., kuriuo jie susitarė, jog M. ir R. V. apmokės Buto išlaikymo išlaidas, o D. V. atitinkama dalimi padengs kredito įmokas bankui. Tokį susitarimą teismas vertino kaip netiesioginį papildomų kredito įmokų bankui mokėjimą iš bankrutuojančių asmenų lėšų, neatitinkantį nei skaidrumo, nei sąžiningo elgesio bankroto procese reikalavimų.
15. Teismas nurodė, kad pagal FABĮ 8 straipsnio 7 dalį teismas gali nepatvirtinti mokumo atkūrimo plano, jeigu nustato, kad buvo pažeistos plano projekto tvirtinimo procedūros arba susitarimas dėl įkeisto turto išsaugojimo pažeidžia kitų kreditorių teises ir (ar) teisėtus interesus ir per nustatytą terminą nepašalinti trūkumai. Taigi, įstatymas nustato pareigą suteikti galimybę bankrutuojantiems asmenims pašalinti susitarimo

dėl įkeisto turto išsaugojimo trūkumus. Nagrinėjami atveju, atsižvelgdamas į tai, kad mokumo atkūrimo plano projektas buvo pateiktas teismui tvirtinti maksimaliai išnaudojus FABĮ nustatyto termino planui tvirtinti trukmę, o ypač įvertinus bankrutuojančių asmenų poziciją, kad jie nemato galimybių atsiskaityti su kreditoriais iš turimo turto, teismas nusprendė, kad bankrutuojantiems asmenims neigiant bet kokią galimybę ieškoti būdų bent iš dalies atsiskaityti su kitais kreditoriais iš turimo turto, papildomo termino trūkumams pašalinti nustatymas tik dar labiau užvilktų bankroto procesą, tačiau neduotų siekiamų rezultatų ir neatitiktų nei bankrutuojančių asmenų, nei jų kreditorių interesų.

16. Vilniaus apygardos teismas, išnagrinėjęs bylą pagal pareiškėjų atskirąjį skundą, 2022 m. rugpjūčio 25 d. nutartimi Vilniaus miesto apylinkės teismo 2022 m. birželio 21 d. nutartį paliko nepakeistą.
17. Apeliacinės instancijos teismas atmetė kaip nepagrįstus pareiškėjų argumentus, kad pirmosios instancijos teismas neturėjo teisės pasisakyti dėl jų sandorių, sudarytų anksčiau nei 3 metai prieš fizinio asmens bankroto bylos inicijavimą. Teismo vertinimu, FABĮ 5 straipsnio 8 dalies 2 punkte įtvirtintoje teisės normoje nėra nustatytas draudimas teismui atsižvelgti ir į skolininkų elgesį prieš daugiau nei 3 metus iki fizinio asmens bankroto bylos inicijavimo sprendžiant, ar skolininkų elgesys buvo ir yra sąžiningas ir ar yra realu, kad mokumo planas bus įgyvendintas.
18. Teismas atkreipė dėmesį į tai, kad pagal byloje nustatytas aplinkybes pareiškėjai finansinius įsipareigojimus savo kreditoriams J. ir B. L. bei J. M. turėjo jau nuo 2004 m., todėl 2009 m. sudarydami kitus sandorius turėjo apsvastyti, ar jų su turto įkeitimu ir dalies turto perleidimu susiję sandoriai nepakenks jų kreditorių interesams.
19. Apeliacinės instancijos teismo vertinimu, pareiškėjai nėra pradiniai ir (ar) pagrindiniai AB SEBbanko skolininkai, jie yra pradinio ir pagrindinio banko skolininko D. V. tėvai ir formalūs bendraskoliai nuo 2010 metų. 2009–2018 metais sandorius (iš esmės savo sūnaus naudai) pareiškėjai sudarė jau turėdami įsipareigojimų kitiems kreditoriams. Taigi, nors šioje byloje pareiškėjų sūnui jokie reikalavimai nėra pareikšti (formaliai jis nėra šios bylos dalyvis), jo naudai atlikti sandoriai turi įtaką kitiems šios bylos dalyviams – skolininkų kreditoriams. Atsižvelgiant į tai, pirmosios instancijos teismas, vertindamas Susitarimą ir pareiškėjų mokumo atkūrimo plano projektą, pagrįstai pasisakė, kad turi būti svarstoma galimybė parduoti ir D. V. priklausančią Buto dalį, nes tai turi lemiamą įtaką skolininkų galimybėms atsiskaityti su kreditoriais.
20. Apeliacinės instancijos teismas taip pat nurodė, kad nors byloje nėra tikslių duomenų apie Buto dabartinę rinkos vertę, nes situacija nekilnojamojo turto rinkoje nuolat keičiasi, būtina atsižvelgti į tai, kad Butas yra Vilniaus miesto centre. Tokie butai turi didelę paklausą ir vertę, todėl, tikėtina, kad jo realizavimas geriausiai atitiktų pareiškėjų kreditorių interesus. Tuo tarpu Susitarimas dėl įkeisto turto išsaugojimo šių kreditorių interesų neatitinka, nes kitos pareiškėjų pajamos yra mažos, jų per mokumo atkūrimo plano galiojimo laikotarpį nepakaks įsiskolinimams padengti.

III. Kasacinio skundo ir atsiliepimo į jį teisiniai argumentai

21. Pareiškėjai kasaciniu skundu prašo panaikinti Vilniaus apygardos teismo 2022 m. rugpjūčio 25 d. nutartį ir Vilniaus miesto apylinkės teismo 2022 m. birželio 21 d. nutartį ir klausimą išspręsti iš esmės – patvirtinti pareiškėjų 2022 m. kovo 30 d. patikslintą mokumo atkūrimo plano projektą. Kasacinis skundas grindžiamas šiais pagrindiniais argumentais:
 - 21.1. Sprendžiant susitarimo dėl įkeisto turto išsaugojimo tvirtinimo klausimą ir (ar) mokumo atkūrimo plano tvirtinimo klausimą, turėtų būti taikomas 3 metų terminas. Jei kredito, hipotekos ar kiti sandoriai sudaryti anksčiau nei prieš 3 metus iki bankroto bylos inicijavimo, susitarimo dėl įkeisto turto išsaugojimo tvirtinimo klausimą ir (ar) mokumo atkūrimo plano tvirtinimo klausimą sprendžiantis teismas negali jų kvestionuoti. Pareiškėjų 2009–2018 m. sudaryti sandoriai yra galiojantys, todėl jie šalims turi įstatymo galią. Nors pirmosios instancijos teismas ir nurodė, kad 2008 m. rugpjūčio 8 d., 2009 m. vasario 6 d., 2010 m. balandžio 22 d. ir 2018 m. kovo 14 d. sandoriai šioje byloje neturi teisinės reikšmės, tačiau vis tiek neteisėtai nusprendė vertinti minėtus sandorius.
 - 21.2. Teismai pažeidė FABĮ 8 straipsnio 9 dalies nuostatas, susijusias su susitarimo su hipotekos kreditoriumi tvirtinimu, ir nukrypo nuo kasacinio suformuotos praktikos taikant minėtą teisės normą. Teismai neįvertino, kodėl ir kaip keitėsi FABĮ. Originalioje FABĮ redakcijoje ir vėlesniuose įstatymo pakeitimuose (iki 2015 m. gruodžio 31 d.) nebuvo tokio instituto kaip susitarimas dėl įkeisto turto išsaugojimo. Tik nuo 2016 m. sausio 1 d. įsigaliojusioje FABĮ redakcijoje įstatymo leidėjas įtvirtino galimybę palengvinti bankrutuojančių fizinių asmenų padėtį (siekiant išvengti visiško nuskurdinimo) ir leisti susitarti su hipotekos kreditoriumi dėl įkeisto turto išsaugojimo.
 - 21.3. Teismų nutartyse nėra argumentų, kad Susitarimas neatitiktų kurio nors iš FABĮ 8 straipsnio 9 dalyje nustatytų kriterijų. Byloje nėra ginčo, jog Susitarimas su hipotekos kreditoriumi AB SEB banku yra sudarytas, o pareiškėjui R. V. nuosavybės teise priklausanti 1/2 dalis Buto yra vienintelis pareiškėjų gyvenamasis būstas ir būtinas pareiškėjų poreikiams tenkinti.
 - 21.4. Kasacinis teismas yra suformavęs praktiką, kad, nustačius FABĮ 8 straipsnio 9 dalyje įtvirtintas sąlygas, susitarimas su hipotekos kreditoriumi gali būti (o ne privalo būti) patvirtintas, todėl apeliacinės instancijos teismas privalėjo analizuoti, ar pagal šioje byloje nustatytas aplinkybes yra galimas keliems bendraturčiams priklausančio turto pardavimas, nors vienas iš bendraturčių nebankrutuoja. Apeliacinės instancijos teismas šiuo klausimu nukrypo nuo kasacinio teismo suformuotos praktikos, nes D. V. atžvilgiu nėra pradėtas joks vykdymo procesas. Nustatęs, kad D. V. negalima priversti parduoti jam asmeninės nuosavybės teise priklausančios 1/2 Buto dalies, apeliacinės instancijos teismas turėjo įvertinti, ar byloje esantys įrodymai patvirtina apeliacinės instancijos teismo prielaidą, kad 1/2 Buto dalies (priklausančios pareiškėjui R. V.) pardavimas geriausiai atitiktų kreditorių J. M. bei J. ir B. L. interesus.
 - 21.5. Apeliacinės instancijos teismas išvadą, kad Susitarimas pažeidžia kreditorių teises ir (ar) interesus, padarė remdamasis klaidinga prielaida, jog pardavus 1/2 dalį Buto bei atsiskaičius su hipotekos kreditoriumi, neva liks lėšų atsiskaityti su kitais kreditoriais. Byloje patvirtintas hipotekos kreditoriaus AB SEB banko reikalavimas yra 168 942,86 Eur, o R. V. nuosavybės teise priklauso tik 1/2 dalis Buto. Byloje nėra jokių duomenų, kad 1/2 Buto dalis 2022 m. būtų kainavusi daugiau nei 168 942,86 Eur. Byloje yra 2021 m. gegužės 12 Nekilnojamojo turto registro išrašas, kuriame nurodyta viso Buto vidutinė rinkos vertė – 86 400 Eur. Bankroto administratorius yra minėjęs, kad 2022 m. Buto vidutinė kaina galėtų sudaryti apie 200 000 Eur. Jei tai būtų tiesa, tai pusė Buto kainos sudarytų tik 100 000 Eur. Be to, apeliacinės instancijos teismas net nevertino fakto, kad FABĮ nustatyta bankroto administratoriaus pirmenybės teisė gauti iki 15 proc. nuo gautų lėšų ar turto vertės.
 - 21.6. Pirmosios instancijos teismas neteisėtai bei nepagrįstai pareiškėjams nustatė pareigą įrodinėti hipotekos kreditoriaus teisę, esant galiojančiai kredito sutarčiai, galiojančiam hipotekos sandoriui, pagrįsti hipotekos kreditoriaus interesą „išlaikyti hipoteką“. Nagrinėjamoje byloje nėra sprendžiama dėl hipotekos nuginklėjimo, o pareiškėjai nėra hipotekos kreditoriaus AB SEB banko atstovai šioje byloje. Todėl pirmosios instancijos teismas išėjo už ginčo ribų, nustatė pareiškėjams pareigas, kurios nėra nurodytos nei FABĮ, nei kuriame nors kitame teisės akte. Atitinkamai pirmosios instancijos teismo nustatyta pareiga, kurią neva turėjo įvykdyti pareiškėjai, t. y. atlikti „kito įkeisto turto“, kuris nuosavybės teise atsakovams nepriklauso, vertinimą, taip pat yra neteisėta bei nepagrįsta. Dėl šių argumentų apeliacinės instancijos teismas nepasisakė.
 - 21.7. Teismai netinkamai taikė FABĮ 8 straipsnio 7 dalį. FABĮ 8 straipsnio 7 dalyje vartojami jungtukai „ir“, „ar“, tačiau paskutinis jungtukas vartojamas tik „ir“, tokiu būdu įstatymo leidėjas siekė nustatyti pareiškėjams privalomą galimybę įstaityti mokumo atkūrimo plano projekto trūkumus. Ši teisės norma reiškia, kad teismas privalo pareiškėjams suteikti antrą galimybę pateikti teismui svarstyti

mokumo atkūrimo planą. FABĮ 8 straipsnio 7 dalis suponuoja teismui draudimą nutraukti fizinio asmens bankroto bylą nenustačius bei neišnagrinėjus mokumo atkūrimo plano, kuris būtų pateiktas teismui po teismo nurodytų trūkumų ištaisymo. Priešingu atveju įstatymo leidėjas nebūtų FABĮ 8 straipsnio 7 dalyje vartojęs sudedamojo jungtuko „ir“, kuris šiuo atveju reiškia privalomą termino mokumo atkūrimo plano trūkumams pašalinti nustatymą: „<...> ir per nustatytą terminą nepašalinti trūkumai“.

- 21.8. Teismai priėmė neteisėtą sprendimą nutraukti bankroto bylą ir M. V. atžvilgiu. Pirmosios instancijos teismo 2022 m. birželio 21 d. nutartimi nusprendus nepatvirtinti Susitarimo, taip pat ir mokumo atkūrimo plano projekto, ir nusprendus nutraukti bankroto bylą, pareiškėjos M. V. atžvilgiu FABĮ 10 straipsnio 1 dalies 1 punktas taikytas formaliai, todėl pasielgta neteisėtai (neteisingai), nes 2022 m. birželio 21 d. M. V. neturėjo jokio nekilnojamojo ir (ar) kilnojamojo turto. Nors M. V. pasirašė Susitarimą, ji šiame Susitarime dalyvavo tik kaip kredito sutarties šalis, o ne kaip įkeisto Buto bendraturė. FABĮ 8 straipsnio 7 dalies pagrindupareiškėjos M. V. atžvilgiu fizinio asmens bankroto byla negalėjo būti nutraukta, nes ji nėra nei įkaito turėtoja, nei įkaito davėja.
22. Trečiasis asmuo J. L. atsiliepime į kasacinį skundą prašo Vilniaus apygardos teismo 2022 m. rugpjūčio 25 d. nutartį ir Vilniaus miesto apylinkės teismo 2022 m. birželio 21 d. nutartį palikti nepakeistas ir pareiškėjų kasacinį skundą atmesti. Atsiliepimas į kasacinį skundą grindžiamas šiais pagrindiniais argumentais:
- 22.1. Teismai nustatė, kad pareiškėjų sudarytas Susitarimas ir mokumo atkūrimo plano projektas pažeidžia visų jų kreditorių, išskyrus hipotekos kreditorių, kuris piktnaudžiauja savo teisėmis, teisės ir interesus. Pareiškėjų mokumo atkūrimo planui pritarė tik bankas, kurio išskirtinius interesus gina šis planas, o iš visų kitų kreditorių mokumo atkūrimo planui pritarė tik 9,80 proc. kreditorių.
- 22.2. Teismai nepažeidė draudimo vertinti sandorius, sudarytus anksčiau nei prieš 3 metus, nes vertino ne pareiškėjų sandorius, sudarytus prieš 3 metus iki bankroto bylos iškėlimo, o jų elgesį tampant nemokiais ir vėlesnį nesąžiningumą. Pareiškėjai yra ne pagrindiniai AB SEB banko skolininkai, o pagrindinio skolininko D. V. tėvai ir formalūs bendraskoliai nuo 2010 m. Bankas nesąžiningai išreikalavo, kad 2009 m. vasario 12 d. sutartinės hipotekos lakštu D. V. kredito sutarties vykdymui užtikrinti įkeistų ir pareiškėjams priklausančių butą, nors pareiškėjai neprivalo užtikrinti savo sūnaus prievolių vykdymo. Pareiškėjai galimai savo tikslais pasinaudojo nepagrįstu banko reikalavimu ir įkeitė butą, nes pareiškėja M. V. jau tada buvo skolinga keliems kreditoriams. Įkeisdami savo turtą bankui pareiškėjai taip ji apsaugojo nuo savo kreditorių.
- 22.3. Susitarimas pažeidžia pareiškėjų kreditorių interesus, nes kitų kreditorių reikalavimams tenkinti pagal mokumo atkūrimo planą skiriama tik labai maža dalis pareiškėjų pajamų ir be įkeisto bankui buto realizavimo kitų kreditorių reikalavimai nebus bent iš dalies patenkinti.
- 22.4. Pareiškėjai iki mokumo atkūrimo plano pateikimo teismui nemokėjo bankui jokių įmokų pagal jų sūnaus kredito sutartį su banku, todėl nepateikė ir negalėjo pateikti jokių įrodymų, kad kiekvieną mėnesį mokėjimams hipotekos kreditoriui pagal FABĮ 4 straipsnio 4 dalies 10 punkte nustatytą susitarimą skiriamos lėšos yra mažesnės nei kiekvieną mėnesį fiziniam asmeniui gyvenamojo būsto nuomai skirtinos lėšos, reikalingos įkeisto turto, kuris yra vienintelis gyvenamasis būstas, pardavimo atveju.
- 22.5. Pirmosios instancijos teismas pagrįstai nenustatė pareiškėjams papildomo termino mokumo atkūrimo plano, kuriame nurodytas ir Susitarimas, trūkumams pašalinti, nes toks terminas pareiškėjams jau buvo suteiktas, kai bankroto administratorius 2022 m. kovo 16 d. pateikė išvadą dėl mokumo atkūrimo plano įgyvendinimo. Taip pat pirmosios instancijos teismas pagrįstai nusprendė, kad nors įstatymas nustato pareigą suteikti galimybę bankrutuojantiems asmenims pašalinti susitarimo dėl įkeisto turto išsaugojimo trūkumus, šiuo atveju, pareiškėjams neigiant bet kokią galimybę ieškoti būdų bent iš dalies atsiskaityti su kreditoriais iš turimo turto, papildomo termino trūkumams pašalinti nustatymas tik dar labiau užvilktų bankroto procesą.

Teisėjų kolegija

konstatuoja:

IV. Kasacinio teismo argumentai ir išaiškinimai

Dėl kreditoriaus ir fizinio asmens susitarimo išsaugoti įkeistą turtą fizinio asmens bankroto proceso metu

23. Byloje keliamas teisės aiškinimo klausimas dėl mokumo atkūrimo plano tvirtinimo ir įkeisto turto, kuris yra vienintelis gyvenamasis pareiškėjų būstas, išsaugojimo.
24. Galimybę bankrutuojančiam fiziniam asmeniui bankroto proceso metu išsaugoti įkeistą turtą, kuris yra vienintelis šio asmens gyvenamasis būstas, įtvirtina FABĮ 8 straipsnio 9 dalis. Vadovaujantis šia teisės norma, jeigu fizinis asmuo susitaria su įkaito turėtoju ir (ar) hipotekos kreditoriumi dėl įkeisto turto išsaugojimo fizinio asmens bankroto proceso metu, teismas, tvirtindamas fizinio asmens mokumo atkūrimo planą, įvertina, ar šis susitarimas nepažeidžia kitų kreditorių teisių ir (ar) teisėtų interesų. Gali būti laikoma, kad šis susitarimas nepažeidžia kitų kreditorių teisių ir (ar) teisėtų interesų, jeigu išsaugomas įkeistas turtas, kuris yra vienintelis gyvenamasis būstas ir būtinas fizinio asmens ir (ar) jo išlaikomų asmenų poreikiams tenkinti, ir kiekvieną mėnesį mokėjimams hipotekos kreditoriui pagal šio įstatymo 4 straipsnio 4 dalies 10 punkte nurodytą susitarimą skiriamos lėšos yra mažesnės negu kiekvieną mėnesį fiziniam asmeniui gyvenamojo būsto nuomai skirtinos reikalingos lėšos įkeisto turto, kuris yra vienintelis gyvenamasis būstas, pardavimo atveju arba jeigu pardavus įkeistą turtą fizinis asmuo negalėtų vykdyti pelningos individualios ir (ar) ūkininko veiklos.
25. Įstatymo, kuriuo FABĮ 8 straipsnis papildytas 9 dalimi, aiškinamajame rašte nurodyta, kad galimybė fiziniam asmeniui neparduoti įkeisto turto, kuris būtinas fizinio asmens ir (ar) jo išlaikomų asmenų poreikiams tenkinti ar reikalingas individualiai veiklai vykdyti, nustatoma atsižvelgiant į tai, kad tam tikrais atvejais įkeistą turtą parduoti fizinio asmens bankroto proceso metu kreditorių atžvilgiu būtų mažiau naudinga, nei ji išsaugoti, pvz., įkeisto turto kamos nuvertėjimo atvejais. Tokia situacija gali susidaryti, jeigu būstas yra nuvertėjęs ir pragyvenimo jame išlaidos yra mažos. Be to, sudaryta galimybė bankrutuojančiam fiziniam asmeniui išsaugoti tam tikrą įkeistą turtą bankroto proceso metu leistų išvengti visiško fizinio asmens nuskurdinimo, taip pat užtikrintų geresnes sąlygas fiziniam asmeniui vykdyti individualią veiklą, kas atitiktų ir jo kreditorių interesus, nes gaunamos lėšos būtų skiriamos kreditorių reikalavimams tenkinti. Teismas, gavęs plano projektą su bankroto administratoriaus išvada ir kreditorių susirinkimo protokolą, tvirtindamas planą, turėtų vertinti tiek fizinio asmens, tiek jo kreditorių teises ir teisėtų interesus. O kartu ir ar fizinio asmens ir įkaito turėtojo ar hipotekos kreditoriaus susitarimas nepažeidžia kitų kreditorių teisių ir (ar) teisėtų interesų (Fizinio asmens bankroto įstatymo Nr. XI-2000 4, 5, 6, 7, 8, 9, 14, 17, 19, 25, 27 ir 29 straipsnių pakeitimo įstatymo projekto aiškinamasis raštas Nr. XIIP-3691).
26. FABĮ 8 straipsnio 7 dalyje nurodyta, kad teismas gali nepatvirtinti fizinio asmens mokumo atkūrimo plano, jeigu nustato, kad buvo pažeistos

šio straipsnio 1–4 dalių nuostatos ir (ar) fizinio asmens ir (ar) hipotekos kreditoriaus susitarimas dėl įkeisto turto išsaugojimo fizinio asmens bankroto proceso metu pažeidžia kitų kreditorių teises ir (ar) teisėtus interesus ir per nustatytą terminą nepašalina trūkumai. Teismui nepatvirtinus plano, fizinio asmens bankroto byla nutraukiama (FABĮ 10 straipsnio 1 dalies 2 punktą).

27. Kasacinio teismo praktikoje išaiškinta, kad pagal FABĮ 8 straipsnio 9 dalį išskirtinos trys sąlygos, kurias nustčius galima konstatuoti, kad bankrutuojantis fizinis asmuo turi teisę išsaugoti gyvenamąjį būstą bankroto proceso metu: pareiškėjas ir hipotekos kreditorius yra sudarę susitarimą dėl įkeisto turto išsaugojimo; įkeistas turtas yra vienintelis gyvenamasis būstas, būtinas fizinio asmens ir (ar) jo išlaikomų asmenų poreikiams tenkinti; kiekvieną mėnesį mokėjimams hipotekos kreditoriui pagal susitarimą skiriamos lėšos yra mažesnės negu kiekvieną mėnesį fiziniam asmeniui gyvenamojo būsto nuomai skirtinos reikalingos lėšos įkeisto turto, kuris yra vienintelis gyvenamasis būstas, pardavimo atveju (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2019 m. birželio 13 d. nutartis civilinėje byloje [Nr. e3K-3-207-421/2019](#), 27 punktą). Taip pat pažymėta, kad FABĮ 8 straipsnio 9 dalyje įtvirtintos teisės normos lingvistinė formuluoje „gali būti laikoma, kad šis susitarimas nepažeidžia kitų kreditorių teisių ir (ar) teisėtų interesų, jeigu“ suponuoja jos dispozityvumą, todėl negalima teigti, jog, nustčius FABĮ 8 straipsnio 9 dalyje nurodytas sąlygas, susitarimas dėl įkeisto turto išsaugojimo visais be išimties atvejais nepažeis kitų kreditorių teisių bei interesų. Kiekviena konkrečių atvejų, net ir nustčius visas FABĮ 8 straipsnio 9 dalyje nurodytas sąlygas, susitarimas turi būti vertinamas visų aktualių bylos aplinkybių kontekste. Teismas, atlikdamas tokio susitarimo vertinimą, turi atsižvelgti į tai, kad būtų tinkamai suderinti bankrutuojančių fizinių asmenų ir kreditorių interesai, išlaikoma skirtingų interesų pusiausvyra (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2019 m. birželio 13 d. nutartis civilinėje byloje [Nr. e3K-3-207-421/2019](#), 29 punktą).
28. Taigi, pagal nurodytą kasacinio teismo praktiką, teismas, sprenddamas, ar susitarimas dėl įkeisto skolininko turto išsaugojimo yra teisėtas, visų pirma, turi įvertinti, ar jis atitinka FABĮ 8 straipsnio 9 dalyje nustatytus reikalavimus. Nustatęs, kad FABĮ 8 straipsnio 9 dalyje įtvirtintos sąlygos yra tenkinamos, teismas turi įvertinti, ar susitarimas nepažeidžia kitų kreditorių teisių ir (ar) teisėtų interesų. Skolininko ir kreditorių interesų pusiausvyros vertinimas yra individualus, priklauso nuo konkrečios bylos faktinių aplinkybių.
29. Nagrinėjamoje byloje pirmosios instancijos teismas nusprendė, kad pareiškėjų siekis išsaugoti turimą būstą vertintinas ne kaip pastangos tinkamai ir sąžiningai įgyvendinti bankroto proceso tikslus, bet kaip noras pasinaudoti bankroto procesu išimtinai savo interesams patenkinti, todėl susitarimas dėl įkeisto turto išsaugojimo pažeidžia kitų pareiškėjų kreditorių (išskyrus hipotekos kreditorių) interesus. Tokią išvadą teismas padarė atsižvelgdamas į tai, kad pareiškėjai, 2010 m. balandžio 22 d. sudarydami skolos perkėlimo sutartį ir įkeisdami Butą bankui, o pareiškėja M. V. – ir vėliau padovanodama 1/2 Buto dalį sūnui D. V., sumažino savo turimą turtą, mainais negaudami jokio turinio ekvivalento, preliminarai vertinant, įgyvendinę mokumo atkūrimo planą nustatytas priemones, pareiškėjai gražintų kreditoriams tik apie 5 proc. jų reikalavimų sumos, be to, iš bylos esančių įrodymų galima daryti preliminarą išvadą, kad 2008 m. rugpjūčio 8 d. kredito sutarčiai užtikrinti įkeisto turto vertė gali gerokai viršyti skolininkų pagal kredito sutartį prisiimtus įsipareigojimus. Apeliacinės instancijos teismas, iš esmės pritardamas pirmosios instancijos teismo išvadoms, nurodė, kad pareiškėjai tam tikrus finansinius įsipareigojimus savo kreditoriams turėjo jau nuo 2004 m., todėl nuo 2009 m. sudarydami kitus sandorius turėjo įvertinti, ar jų su turto įkeitimu ir dalies turto perdidimu susiję sandoriai nepakenks kitų jų kreditorių interesams.
30. Pareiškėjai, nesutikdami su tokiomis teismų išvadomis, kasaciniame skunde teigia, kad bylą nagrinėję teismai, sprenddami mokumo atkūrimo plano tvirtinimo klausimą, nepagrįstai vertino jų sąžiningumą sudarant sandorius anksčiau nei prieš 3 metus iki kreipimosi dėl bankroto bylos iškėlimo ir taip pažeidė FABĮ 8 straipsnio 9 dalies nuostatas. Teisėjų kolegija šiuos kasacinio skundo argumentus pripažįsta iš esmės teisiskai pagrįstais.
31. Sąžiningumas ir skolininko bei kreditorių interesų derinimas yra pagrindiniai principai, kuriais pagrįstas visas fizinio asmens bankroto teisinis reguliavimas. Aptariamų principų svarba nuosekliai akcentuojama kasacinio teismo praktikoje, aiškinant ir taikant FABĮ normas. Kartu pažymėtina, kad fizinio asmens sąžiningumo vertinimas bankroto proceso tikslais turi būti atliekamas laikantis FABĮ nustatytų reikalavimų ir atsižvelgiant į šio įstatymo tikslus.
32. Pagal FABĮ nuostatas izinio asmens sąžiningumo vertinimas, visų pirma, yra reikšmingas teismui sprendžiant dėl fizinio asmens bankroto bylos iškėlimo. Remiantis FABĮ 5 straipsnio 8 dalies 2 punktu, teismas atsisako iškelti fizinio asmens bankroto bylą, jeigu paaiškėja, kad fizinis asmuo per paskutinius 3 metus iki pareiškimo iškelti bankroto bylą priėmimo tapo nemokus dėl Lietuvos Respublikos civilinio kodekso 6.67 straipsnyje nurodytų sudarytų kreditorių interesus pažeidžiančių sandorių, kurių sudaryti jis neprivalėjo, ar kitokių fizinio asmens tyčinių veiksmų pateikiant neteisingą informaciją kreditoriams apie finansinę būklę prisimant skolinius įsipareigojimus ar sudarant kitus sandorius, siekiant išvengti atsiskaitymo su kreditoriais, ar fizinio asmens sąmoningo neveikimo, siekiant išvengti atsiskaitymo su kreditoriais.
33. Kasacinio teismo praktikoje išaiškinta, kad FABĮ 5 straipsnio 8 dalies 2 punkte įtvirtinta teisės norma, viena vertus, užtikrina, kad dėl nesažiningų veiksmų tapes nemokus skolininkas per įstatymo nustatytą laikotarpį (3 metus) negalės pasinaudoti fizinio asmens bankroto teikiamomis galimybėmis, t. v. siekti dalinio atleidimo nuo skolo, o kreditoriams per šį laikotarpį bus sudarytos sąlygos nukreipti išieškojimą į nesažiningo skolininko turtą bei apribojimu. Kita vertus, pagal šią teisės normą net ir tiems asmenims, kurių nemokuma lėmė nesažiningi veiksmai, nurodyti FABĮ 5 straipsnio 8 dalies 2 punkte, praėjus įstatyme nustatytam 3 metų terminui, jei per šį laikotarpį skolininkui elgiantis sąžiningai mokumo nepavyko atkurti, neturėtų būti užkertamas kelias kreiptis į teismą dėl bankroto bylos iškėlimo (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2016 m. vasario 17 d. nutartis civilinėje byloje [Nr. 3K-3-87-701/2016](#), 17 punktą, 2020 m. lapkričio 12 d. nutartis civilinėje byloje [Nr. e3K-3-299-313/2020](#), 30 punktą).
34. Pareiškėjo nesažiningumas taip pat gali būti pagrindas teismui nutraukti iškeltą fizinio asmens bankroto bylą. Pagal FABĮ 10 straipsnio 1 dalies 4 punktą bankroto byla nutraukiama, kai paaiškėja, kad fizinis asmuo tapo nemokus per paskutinius 3 metus iki bankroto bylos iškėlimo ar negalėjo atkurti mokumo iškėlus bankroto bylą dėl šio įstatymo 5 straipsnio 8 dalies 2 punkte nurodytų veiksmų ar 5 straipsnio 8 dalies 3 punkte nurodytų žalingų įpročių. Paaiškėjus tokioms aplinkybėms įstatyme įtvirtinta bankroto administratoriaus pareiga kreiptis į teismą dėl iškeltos fizinio asmens bankroto bylos nutraukimo (FABĮ 12 straipsnio 1 dalies 7 punktą).
35. Apibendrinant aptartą teisinį reglamentavimą darytina išvada, kad fizinio asmens sudarytų sandorių sąžiningumo vertinimas bankroto bylos iškėlimo ar jos nutraukimo tikslais įstatyme yra apribotas tam tikru terminu – sandoriai ir kiti skolininko veiksmai, neatitinkantys FABĮ 5 straipsnio 8 dalies 2 punkte įtvirtintų sąlygų, nėra pagrindas nei atsisakyti iškelti fizinio asmens bankroto bylą, nei vėliau ją nutraukti. Tokių sandorių sąžiningumo vertinimas pats savaime negali būti ir pagrindu teismui konstatuoti susitarimo dėl įkeisto turto išsaugojimo prieštaraimą kreditorių interesams, kadangi, aiškinant priešingai, susidarytų situacija, kai teisėtai iškelta fizinio asmens bankroto byla vėliau būtų nutraukiama dėl priežasčių, nesudariusių pagrindo atsisakyti ją iškelti. Tai taip pat neatitiktų įstatymų leidėjo ketinimų pasibaigus įstatyme nustatytam terminui leisti bankrutuoti ir tiems fiziniams asmenims, kurių nemokumą lėmė jų nesažiningi veiksmai, jei vėliau šie asmenys elgėsi sąžiningai, tačiau mokumo jiems nepavyko atkurti (šios nutarties 33 punktą).
36. Pažymėtina, kad aplinkybę, jog pareiškėjų sandorių, sudarytų daugiau kaip prieš dešimt metų, sąžiningumo vertinimas nagrinėjamai bylai nėra teisiskai reikšmingas, skundžiamoje nutartyje konstatavo ir bylą nagrinėjęs pirmosios instancijos teismas. Nepaisant to, kaip pagrįstai nurodoma kasaciniame skunde, esminiai pirmosios instancijos teismo argumentai, kuriais grindžiama išvada dėl susitarimo dėl įkeisto turto išsaugojimo prieštaraimą kreditorių interesams, yra susiję būtent su šių sandorių sąžiningumo vertinimu. Tokios pat pozicijos šioje byloje laikėsi ir apeliacinės instancijos teismas. Teisėjų kolegija sutinka su pareiškėjų kasaciniame skunde nurodytu argumentu, kad toks bylos priimtų teismų procesinių sprendimų argumentavimas neatitinka aptartų FABĮ nuostatų dėl fizinio asmens sudarytų sandorių sąžiningumo vertinimo bankroto proceso tikslais, todėl negali būti pripažintas pagrįstu.
37. Kasacinio teismo praktikoje pažymėta, kad FABĮ 8 straipsnio 7 dalyje nurodytas pagrindų, kuriems esant teismas gali nepatvirtinti

plano, sąrašas nėra baigtinis (žr., pvz., Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2017 m. birželio 1 d. nutarties civilinėje byloje Nr. e3K-3-263-313/2017 19 punktą). Teismas, be aplinkybių, nurodytų FABI 8 straipsnio 7 dalyje, turi įvertinti ir tai, ar planas nepažeidžia FABI 1 straipsnio 1 dalyje įtvirtintos teisingos skolininko ir jo kreditorių interesų pusiausvyros tikslo, ar nepaaiškėjo aplinkybių, sudarančių pagrindą nutraukti fizinio asmens bankroto bylą (FABI 10 straipsnis) (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2017 m. kovo 1 d. nutarties civilinėje byloje Nr. 3K-3-102-969/2017, 29 punktas). Bankrutuojančiam asmeniui nebendradarbiaujant ir nesiekiant maksimalaus galimo kreditorių reikalavimų tenkinimo, bankroto procesas nebus rezultatyvus, nebus užtikrintas kreditorių interesų gynimas, kartu bus pažeista skolininko ir jo kreditorių interesų pusiausvyra (žr., pvz., Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2019 m. balandžio 18 d. nutarties civilinėje byloje Nr. 3K-3-144-219/2019 20 punktą). Atkreiptinas dėmesys, kad FABI 16 straipsnyje įtvirtintų bankrutuojančio asmens pareigų, įskaitant pareigą bendradarbiauti ir dėti protingas pastangas maksimaliai patenkinti kreditorių reikalavimus bankroto proceso metu, nevykdymas gali būti pagrindas nutraukti bankroto bylą pagal FABI 10 straipsnio 1 dalies 8 punktą. Tačiau, atsižvelgiant į tai, kad byla nagrinėjė teismai pagrindu netvirtinti mokumo atkūrimo plano ir nutraukti pareiškėjams iškeltą bankroto bylą pripažino tik susitarimo dėl įkeisto turto išsaugojimo prieštaravimą kreditorių interesams, o kitų bankroto bylos nutraukimo pagrindų nekonstatavo, skundžiamų teismų procesinių sprendimų teisėtumas ir pagrįstumas vertintini atsižvelgiant būtent į šį teismų nurodytą pagrindą.

38. Minėta, kad skolininko ir kreditorių interesų pusiausvyros vertinimas sprendžiant dėl susitarimo dėl įkeisto turto išsaugojimo (ne)prieštaravimo kreditorių interesams yra individualus. Vis dėlto, atsižvelgiant į tai, kad kreditorių interesas yra kuo didesne apimtimi patenkinti savo reikalavimus bankroto proceso metu, toks susitarimas visų pirma turėtų būti vertinamas atsižvelgiant į tai, kaip keistųsi kreditorių padėtis, jei įkeistas turtas būtų parduodamas bankroto proceso metu, lyginant su ta padėtimi, kuri susidarytų įkeistą turtą išsaugojus. Šiuo aspektu reikšmingomis aplinkybėmis laikytina įkeisto turto rinkos vertė, jos santykis su bankroto procese patvirtintais ir mokumo atkūrimo plane nurodytais kreditorių reikalavimais, kokia apimtimi realizavus įkeistą turtą patenkinti kitų kreditorių (ne įkeito turėtojo) reikalavimai ir kt. Pažymėtina, kad, pagal kasacinio teismo formuojamą praktiką, vien ta aplinkybė, kad įkeisto turto vertė viršija hipotekos kreditoriaus reikalavimą, pati savaime nėra pakankama spresti, jog susitarimas dėl įkeisto turto išsaugojimo prieštarauja kreditorių interesams – taip pat turi būti įvertinta, kokia kreditorių reikalavimų dalis būtų patenkinta pardavus būstą ir ar konkrečiu atveju būsto pardavimas yra proporcingas siekiamam tikslui bankroto procese suderinti bankrutuojančių fizinių asmenų ir jų kreditorių interesus (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2019 m. birželio 13 d. nutarties civilinėje byloje Nr. e3K-3-207-421/2019, 30 punktas).
39. Pirmosios instancijos teismas skundžiamoje nutartyje nurodė, kad iš byloje esančių įrodymų galima daryti preliminarį išvadą, jog 2008 m. rugpjūčio 8 d. kredito sutarčiai užtikrinti įkeisto turto vertė gali gerokai viršyti skolininkų pagal kredito sutartį prisiimtus įsipareigojimus, tačiau neįvertino, kad dalis 2008 m. rugpjūčio 8 d. kredito sutarčiai užtikrinti įkeisto turto nepriklauso bankrutuojantiems asmenims, todėl bet kokių atvejų negalėtų būti realizuojama bankroto proceso metu ir kreditorių reikalavimai iš šio turto vertės negalėtų būti tenkinami. Tuo tarpu sprendžiamas dėl Buto vertės pirmosios instancijos teismas rėmėsi 2010 m. duomenimis, kurie nelaikytini aktualiais sprendžiant pareiškėjų mokumo atkūrimo plano tvirtinimo klausimą. Apeliacinės instancijos teismas, konstatavęs, kad byloje nėra tikslų duomenų apie aktualią Buto rinkos vertę, nusprendė esant tikėtina, kad Buto realizavimas geriausiai atitiktų pareiškėjų kreditorių interesus, atsižvelgiant į (*duomenys neskelbtini*) miesto centre esančių butų didelę paklausą ir vertę, t. y. savo procesinį sprendimą iš esmės grindė prielaida. Taigi, teismai nenustatė ir neįvertino esminių faktinių aplinkybių, reikšmingų vertinant Susitarimo teisėtumą ir jo atitiktį pareiškėjų kreditorių interesams (šios nutarties 38 punktas).
40. Kasacinio teismo praktikoje pažymėta, kad bankroto bylos (įmonių ar fizinių asmenų) susijusios su viešuoju interesu, todėl teismas jose turi būti aktyvus, pats rinkti įrodymus (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2017 m. spalio 31 d. nutarties civilinėje byloje Nr. 3K-3-376-219/2017, 25 punktas). Taigi, teismas, vertindamas Susitarimo teisėtumą, turi teisę savo iniciatyva reikalauti įrodymų, reikalingų siekiant tinkamai išspręsti šį klausimą, o teismų procesiniai sprendimai, kuriais Susitarimo prieštaravimas pareiškėjų kreditorių interesams konstatuotas neturint šiam klausimui išspręsti reikšmingų duomenų, negali būti pripažinti teisėtais ir pagrįstais.

Dėl termino mokumo atkūrimo plano trūkumams ištaisyti nustatymo

41. Kasaciniame skunde taip pat keliamas klausimas dėl FABI 8 straipsnio 7 dalies aiškinimo ir taikymo. Pareiškėjų teigimu, pagal šią teisės normą pirmosios instancijos teismas, konstatavęs Susitarimo prieštaravimą kreditorių interesams, galėjo spręsti klausimą dėl bankroto bylos nutraukimo tik prieš tai nustatęs terminą mokumo atkūrimo plano trūkumams ištaisyti. Teisėjų kolegija šiuos kasacinio skundo argumentus pripažįsta teisėškai nepagrįstais.
42. FABI 8 straipsnio 7 dalyje nustatyta, kad teismas gali nepatvirtinti plano, jeigu nustato, kad buvo pažeistos šio straipsnio 1–4 dalių nuostatos ir (ar) šio įstatymo 4 straipsnio 4 dalies 10 punkte nurodytas susitarimas pažeidžia kitų kreditorių teises ir (ar) teisėtus interesus ir per nustatytą terminą nepašalina trūkumai. Ši nuostata turi būti aiškinama sistemškai su kitomis FABI nuostatomis, reglamentuojančiomis mokumo atkūrimo plano tvirtinimo ir plano trūkumų ištaisymo procedūrą.
43. Pagal FABI 8 straipsnio 3 dalį dėl pritarimo plano projektui balsuojama kreditorių susirinkime. Bankroto administratorius, gavęs kreditorių susirinkimo protokolą, per 3 darbo dienas šį protokolą ir plano projektą su išvada pateikia teismui (FABI 8 straipsnio 4 dalis).
44. FABI 8 straipsnio 6 dalyje nustatyta, kad teismas, gavęs šio straipsnio 4 dalyje nurodytus dokumentus, per 15 dienų rašytinio proceso tvarka priima nutartį dėl plano arba nutartimi nustato pakankamą, bet ne ilgesnį kaip 10 darbo dienų, terminą plano projektui patikslinti ištaisant teismo nutartyje nurodytus plano projekto techninius trūkumus (plano esmės nekeičiančius trūkumus dėl formos reikalavimų nesilaikymo, aiškių aritmetinių ar rašybos klaidų) ir pateikti teismui. Šio straipsnio 3 dalyje nurodytu atveju teismas nutartį dėl plano priima žodinio proceso tvarka. Teismo nurodymu tik dėl teismo nutartyje nurodytų plano techninių trūkumų patikslintas planas kreditoriams tvirtinti nebeteikiamas.
45. Taigi, FABI 8 straipsnio 7 dalies nuostata skirta užtikrinti, kad fizinio asmens bankroto byla nebūtų nutraukiama dėl neesminių, procedūrinių trūkumų, susijusių su mokumo atkūrimo plano rengimu ir tvirtinimu. Nustačius pažeidimus, kurie gali būti pašalinti, mokumo atkūrimo plano gali būti atsisakyta tvirtinti tik tada, kai nustatyti trūkumai nepašalinami per teismo nustatytą terminą. Nesant procedūrinių plano projekto rengimo ir tvirtinimo trūkumų, tačiau kreditoriams plano nepatvirtinus, teismas turi išspręsti kilusį ginčą tarp bankrutuoti norinčio fizinio asmens ir kreditorių dėl mokumo atkūrimo plano pagrįstumo (FABI 8 straipsnio 3 dalis, 8 dalis), t. y. turi vertinti būtent jam pateikta mokumo atkūrimo plano projekta ir negali iš esmės koreguoti pateikto tvirtinti plano turinio. Priešingu atveju būtų nepagrįstai įterpiama į FABI 8 straipsnio 3 dalyje įtvirtintą kreditorių susirinkimo kompetenciją.
46. Nagrinėjamu atveju ginčas kilo ne dėl formalių procedūrinių trūkumų, susijusių su pareiškėjų mokumo atkūrimo plano rengimu ir tvirtinimu, o dėl teismui pateikto mokumo atkūrimo plano esmės, t. y. susitarimo dėl įkeisto turto išsaugojimo atitikties pareiškėjų kreditorių interesams. Teismui konstatavus tokio susitarimo neteisėtumą, mokumo atkūrimo planas iš esmės turėtų būti rengiamas iš naujo ir dėl jo iš naujo balsuojama kreditorių susirinkime. Taigi, nagrinėjamu atveju teismas, nenustatydamas papildomo termino pareiškėjų pateikto mokumo atkūrimo plano trūkumams ištaisyti, FABI 8 straipsnio 7 dalies nuostatą nepažeidė.

Dėl pareiškėjos M. V. fizinio asmens bankroto bylos nutraukimo

47. Pareiškėjai kasaciniame skunde taip pat teigia, kad nagrinėjamu atveju pareiškėjos M. V. atžvilgiu fizinio asmens bankroto byla negalėjo būti nutraukta, kadangi įkeistas turtas, dėl kurio išsaugojimo sudarytas Susitarimas, teismo pripažintas prieštaraujančiu kreditorių interesams, nepriklauso šiai pareiškėjai nuosavybės teise. Atitinkamai teismo sprendimas nepatvirtinti Susitarimo reiškia, kad jis neįsigaliojo įkaito turėtojo ir įkaito davėjo (pareiškėjo R. V.) atžvilgiu, todėl fizinio asmens bankroto byla galėjo būti nutraukta tik šiam pareiškėjui, o pareiškėjos M. V. bankroto byla turėjo būti tęsiama. Šie pareiškėjų argumentai yra iš esmės teisiskai pagrįsti.
48. Susijusių asmenų bankroto procesą reglamentuoja FABĮ 4° straipsnis. Pagal šio straipsnio 1 dalį bendro turto ir (ar) bendrų prievolių kreditoriams siejami fiziniai asmenys gali bankrutuoti pagal vieną bylą. Teismas nepriima fizinio asmens prašymo įstoti į bylą arba kelių asmenų pateiktą bendrą pareiškimą iškelti bankroto bylą išskiria į atskiras bylas, kai nusprendžia, kad šie bankrutuoti pagal vieną bylą siekiantys fiziniai asmenys nėra siejami bendro turto ir (ar) bendrų prievolių kreditoriams (FABĮ 4° straipsnio 2 dalis).
49. Kasacinio teismo praktikoje, aiškinant susijusių asmenų bankroto procesą reglamentuojančias teisės normas, nurodyta, kad, sudarant galimybę bankrutuoti susijusiems asmenims, yra siekiama užtikrinti proceso ekonomiškumą ir koncentracijos principus bankroto procese, nes taip išvengiama kelių skirtingų bankroto bylų iškėlimo. Be to, tokiu būdu sudaromos galimybės veiksmingiau administruoti susijusių asmenų bankroto procesus, vadinant priimti sprendimus dėl tokių asmenų bendrai valdomo turto administravimo ir realizavimo. Šiuo tikslu tikslas nėra nustatyti atskirą (savarankišką) susijusių fizinių asmenų bankroto procesą, tačiau tik sudaryti galimybę išvengti kelių skirtingų bankroto bylų iškėlimo ir nagrinėjimo, todėl teismas turi teisę nuspręsti, kad susijusių asmenų bankroto procesas nebūtų veiksmingas ir tikslingiau jų bankroto bylas nagrinėti atskiruose procesuose. Teismas, sprenddamas šį klausimą, turėtų būti aktyvus, esant poreikiui pareikalauti papildomų duomenų ar informacijos, reikalingos tinkamam sprendimui dėl susijusių asmenų bankroto bylos iškėlimo pagrindu priimti. Nusprenddamas, kad nėra pagrindo iškelti vieno iš pareiškėjų bankroto bylą, teismas turi vertinti galimybę iškelti kito pareiškėjo bankroto bylą, ir priešingai, jeigu teismas nuspręstų, kad šiuo asmenų bankroto bylų išskirti netikslinga, turėtų pasisakyti, dėl kokių aplinkybių abiejų pareiškėjų sąžiningumas bankroto bylos iškėlimo tikslais vertintinas bendrai (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2022 m. spalio 12 d. nutartis civilinėje byloje [Nr. e3K-3-226-313/2022](#), 19–21, 25 punktai).
50. Teisėjų kolegija, atsižvelgdama į nurodytą kasacinio teismo praktiką, taip pat į FABĮ įtvirtintas fizinio asmens bankroto bylos nutraukimo teisinės pasekmės (FABĮ 5 straipsnio 8 dalies 5 punktas), išaiškina, kad tuo atveju, jei, iškėlus susijusių asmenų bankroto bylą, konstatuojami bankroto bylos nutraukimo pagrindai, kurie gali būti siejami tik su vienu iš pareiškėjų, bankroto byla kitam pareiškėjui (pareiškėjams) teismo negali būti nutraukiama nenustačius savarankiškų šio pareiškėjo (pareiškėjų) bankroto bylos nutraukimo pagrindų.
51. Nagrinėjamoje byloje nustatyta, kad Butas, dėl kurio išsaugojimo bankroto proceso metu buvo sudarytas Susitarimas, lygiomis dalimis priklauso pareiškėjui R. V. ir nebankrutuojančiam trečiajam asmeniui D. V. Nors pareiškėja M. V. pasirašė Susitarimą kaip solidarioji bendraskolė pagal kredito sutartį, kurios įvykdymui užtikrinti įkeistas Butas, ši pareiškėja į Butą neturi nuosavybės teisių, todėl, jai bankrutuojant atskirai, jos kreditorių reikalavimai į Butą negalėtų būti nukreipiami. Atitinkamai teismo konstatuotas Susitarimo prieštaravimas kreditorių interesams (dėl to, kad, teismo vertinimu, kreditorių interesus labiau atitiktų įkeisto turto pardavimas bankroto proceso metu) pats savaime negali būti vertinamas kaip pagrindas nutraukti pareiškėjai M. V. iškeltą fizinio asmens bankroto bylą. Nustačius, kad pareiškėja M. V. nėra Buto įkaito davėja, turėjo būti sprendžiama, ar yra FABĮ 10 straipsnio 1 dalyje nustatyti fizinio asmens bankroto bylos nutraukimo pagrindai šios pareiškėjos atžvilgiu, o tokių pagrindų nenustačius M. V. iškelta fizinio asmens bankroto byla turėtų būti tęsiama, sudarant pareiškėjai galimybę tikslinti mokumo atkūrimo plano projektą.

Dėl bylos procesinės baigties

52. Apibendrinama išdėstytus argumentus teisėjų kolegija nusprendžia, kad bylą nagrinėję teismai netinkamai aiškino ir taikė susitarimą dėl įkeisto turto išsaugojimo bankroto proceso metu, mokumo atkūrimo plano tvirtinimą ir fizinio asmens bankroto bylos nutraukimą reglamentuojančias bankroto teisės normas, dėl susitarimo dėl įkeisto turto išsaugojimo bankroto proceso metu atitiktis kreditorių interesams sprendė vertindami aplinkybes, kurios nėra teisiskai reikšmingos šiam klausimui išspręsti, ir, tinkamai nenustatę šiam klausimui išspręsti teisiskai reikšmingų faktinių aplinkybių, nepagrįstai nesprendė klausimo dėl galimybės tęsti fizinio asmens bankroto bylą pareiškėjos M. V. atžvilgiu. Atsižvelgiant į nustatytų pažeidimų pobūdį, skundžiamos teismų nutartys yra naikintinos ir klausimas dėl pareiškėjų mokumo atkūrimo plano tvirtinimo perduodamas spręsti iš naujo pirmosios instancijos teismui ([CPK](#) 360 straipsnis).
53. Pagal Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2023 m. balandžio 13 d. pažymą apie išlaidas, susijusias su procesinių dokumentų įteikimu, kasacinis teismas patyrė 18,76 Eur tokių išlaidų. Kadangi šioje stadijoje byla nėra išnagrinėta iš esmės, šios bylinėjimosi išlaidos nėra paskirstomos.

Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegija, vadovaudamasi Lietuvos Respublikos civilinio proceso kodekso 359 straipsnio 1 dalies 5 punktu, 360 straipsniu, 362 straipsnio 1 dalimi,

nutaria:

Vilniaus miesto apylinkės teismo 2022 m. birželio 21 d. nutartį ir Vilniaus apygardos teismo 2022 m. rugpjūčio 25 d. nutartį panaikinti ir perduoti pareiškėjų M. V. ir R. V. mokumo atkūrimo plano tvirtinimo klausimą iš naujo spręsti Vilniaus miesto apylinkės teismui.

Ši Lietuvos Aukščiausiojo Teismo nutartis yra galutinė, neskundžiama ir įsiteisėja nuo priėmimo dienos.

Teisėjai Goda Ambrasaitė-Balynienė

Virgilijus Grabinskas

Dalia Vasarienė